

doi: 10.3935/rsp.v32i3.104

STAREJŠI, DRUŽINA IN SOCIALNE MREŽE / STARIJE OSOBE, OBITELJ I DRUŠTVENE MREŽE / OLDER ADULTS, FAMILIES, AND SOCIAL NETWORKS

Danijela Sopić, Jelena Lučan, Željka Ostović

Maribor: Univerza Alma Mater Europaea, 2025., str. 115

Znanstvena monografija »Starije osobe, obitelj i društvene mreže« (*slo.* »Starejši, družina in socialne mreže«) autorica Danijele Sopić, Jelene Lučan i Željke Ostović, objavljena 2025. godine kao serijska publikacija MEORL (Matematička ekonomika, operacijske raziskave i logistika), broj 55, predstavlja iznimno važan doprinos razumijevanju složene dinamike starenja u suvremenom društvu. Knjigu su uredile prof. dr. Marija Bogataj i Suzanna Mežnarec Novosel, a recenzirale su je izv. prof. dr. Eneja Drobež i doc. dr. Valerija Rogelj. Fokusirajući se prvenstveno na pitanja usamljenosti i dobrobiti starijih osoba, bilo da su smješteni u domovima za starije ili primaju skrb kod kuće, autorice istražuju ključne faktore koji utječu na njihovo bolje funkcioniranje i kvalitetu života. Monografija je objavljena u nakladi Zavoda INRISK – Inštituta za raziskavo sistemov izpostavljenih rizikom i Univerze Alma Mater Europaea, što jamči njezinu znanstvenu relevantnost i stručnost.

Knjiga se sastoji od bogatog uvodnog dijela koji su pripremile urednice, tri glavna znanstvena doprinosa autorica, te završnih recenzija i predstavljanja autora. Sadržaj je strukturiran tako da čitatelja postupno uvodi u problematiku, započinjući s općim promišljanjima o starenju kao biološkom, socijalnom i kulturnom fenomenu te izazovima demografskih promjena u europskim

društvima. Kroz studije odnosa između korisnika institucionalne ili kućne skrbi, njihovih obiteljskih članova i njegovatelja, monografija prepoznaje važnost tih veza kao ključne komponente u planiranju regionalnih modela mreža socijalne infrastrukture. Crvena nit koja se provlači kroz sva tri istraživanja je naglasak na važnosti odnosa kao zaštitnog faktora protiv usamljenosti, socijalne izolacije i psihosocijalnog propadanja. Značajno je da je objava monografije financirana u okviru projekta Regionalni model mreža socijalne infrastrukture za skrb o starijima, što dodatno naglašava njezinu primjenjivost i relevantnost.

Uvodni tekst urednica, »Monografiji na pot«, postavlja širi kontekst, ističući da je starost ne samo biološko razdoblje već i socijalni i kulturni fenomen, te da odgovor zajednice na starenje populacije odražava njezine vrijednosti brige, solidarnosti i pripadnosti. Podržavaju europsku strategiju skrbi i potrebu za kvalitetnim, cjenovno pristupačnim i dostupnim uslugama skrbi, uključujući prilagođavanje rješenja regionalnim nejednakostima i logističkim potrebama. Urednice naglašavaju potrebu za hibridnim rješenjima koja ne zamjenjuju međuljudski odnos institucijom, već ga nadopunjuju, te ističu koncept *ageing in place* (starenje na mjestu) koji podrazumijeva ostanak starijih osoba u svom domu uz podršku zajednice. Studije u monografiji, usmjerene na populaciju u nekim hrvatskim regijama, značajno dopunjuju rezultate sličnih istraživanja provedenih za slovenske regije (Geo-gerontološki observatoriji).

Prvi dio monografije, autorice Danijele Sopić, nosi naslov »Istraživanje percepcije članova obitelji o vlastitoj ulozi u prepoznavanju i sprječavanju socijalne izolacije kod starijih osoba«. Sopić postavlja socijalnu izolaciju, definiranu kao značajno smanjenje interakcija s obitelji, prijateljima i zajednicom, kao ozbiljnu prijetnju fizičkom i mentalnom zdravlju starijih

osoba. Njezino istraživanje, provedeno na uzorku od 130 članova obitelji starijih osoba iz različitih hrvatskih regija, potvrdilo je ključnu ulogu obiteljske podrške u održavanju socijalne povezanosti. Rezultati su pokazali statistički značajnu pozitivnu korelaciju između učestalosti i otvorenosti komunikacije između obitelji i starije osobe te sposobnosti prepoznavanja promjena u ponašanju koje ukazuju na socijalnu izolaciju. Utvrđena je značajna povezanost između učestalosti zajedničkih aktivnosti, posjeta, poticanja na društvene aktivnosti i pružanja emocionalne podrške s percepcijom smanjenja rizika od socijalne izolacije. Sopić zaključuje da jačanje obiteljske uključenosti može biti temelj za ciljane intervencije i preventivne strategije u sustavu zdravstvene i socijalne skrbi.

Drugi doprinos, autorice Jelene Lučan, istražuje »Utjecaj uloga obiteljske komunikacije i angažmana u povećanju zadovoljstva i emocionalne dobrobiti korisnika domova za starije«. Lučan naglašava da su učinkovita komunikacija i obiteljski angažman presudni za dobrobit starijih štićenika domova za njegu. Studija je provedena na uzorku od 40 štićenika domova za starije (65+) i 40 članova njihovih obitelji iz dva doma na otocima Krku i Rabu. Ključni nalazi upućuju na snažnu pozitivnu povezanost između percipirane kvalitete komunikacije s obitelji (kako je doživljavaju korisnici) i većeg zadovoljstva te emocionalnog blagostanja korisnika. Aktivno sudjelovanje obitelji u planiranju skrbi također je povezano s boljom usklađenošću skrbi s potrebama korisnika. Zanimljivo je da sama učestalost kontakata nije značajno utjecala na emocionalno blagostanje, što sugerira da je kvaliteta interakcije važnija od njezine frekvencije. Pronađena je slaba korelacija između zadovoljstva članova obitelji uslugama doma i zadovoljstva samih korisnika, što ukazuje na različite faktore koji utječu na percepciju svake skupine. Lučan stoga preporučuje strukturirane

programe koji potiču sudjelovanje obitelji u skrbi i odvojeno rješavanje potreba korisnika i obitelji.

Treći dio monografije, čija je autorica Željka Ostović, posvećen je »Potrebama starijih osoba u ruralnim područjima«. Ostović naglašava ključnu ulogu kućnih medicinskih sestara u podršci starijima u ruralnim područjima, pružajući medicinsku skrb, psihološku podršku i rješavajući socijalnu izolaciju, posebno s obzirom na ograničene zdravstvene usluge u udaljenim regijama. Kvantitativna studija provedena na uzorku od 97 starijih osoba u ruralnim područjima Bjelovarsko-bilogorske županije pokazala je da posjeti medicinskih sestara pomažu u prepoznavanju i smanjenju socijalne izolacije. Slično kao kod Lučanina istraživanja, nije pronađena značajna korelacija između učestalosti posjeta i percipiranog smanjenja izolacije, što ponovno sugerira da je kvaliteta interakcije važnija od frekvencije. Značajno je da su psihološka podrška i praktični savjeti medicinskih sestara ocijenjeni vrjednijima od medicinskih intervencija, što potvrđuje obrazovnu i savjetodavnu ulogu medicinskih sestara. Poseban naglasak stavljen je na prometne barijere koje značajno ograničavaju pristup zdravstvenoj skrbi, pri čemu je 61,86% ispitanika izjavilo da im prijevoz u potpunosti sprječava posjete liječniku. Spearmanova korelacija potvrdila je snažnu vezu između poteškoća u prijevozu i potrebe za organiziranim prijevozom, naglašavajući nužnost sistemskih rješenja. Ostović zaključuje da je, unatoč doprinosu medicinskih sestara smanjenju izolacije, ključno poboljšati njihovu komunikacijsku obuku i hitno razviti prometna rješenja za ruralno stanovništvo.

Monografija »Starije osobe, obitelj i društvene mreže« u cjelini pruža temeljit i višedimenzionalan uvid u izazove starenja i važnost socijalnih mreža. Ona jasno pokazuje da su međuljudski odnosi, posebno

oni unutar obitelji, nezamjenjivi za dobrobit starijih osoba, čak i kada su uključeni u institucionalnu ili kućnu skrb. Predstavljene studije potkrepljene su rigoroznom metodologijom, uključujući anketiranje s malim i većim uzorcima te statističke analize za procjenu ovisnosti između fenomena.

Monografija je izuzetno relevantna za socijalnu politiku, planiranje i djelovanje institucija, s obzirom na starenje stanovništva i sve veći udio starijih osoba koje trebaju pomoć u svakodnevnim aktivnostima. Zaključci iz sve tri studije, unatoč specifičnim naglascima, konvergiraju u spoznaji da kvaliteta odnosa i komunikacije, zajedno s dostupnošću adekvatne infrastrukture i ljudskih resursa, igra presudnu ulogu u očuvanju dobrobiti starijih osoba. Iako je institucionalna skrb nužna, ova knjiga podsjeća da ona mora biti komplementarna, a ne zamjena za emocionalnu podršku bližnjih. Potreba za ponovnim stvaranjem i njegovanjem »blizine« – blizine obitelji, doma i smisla kroz uključivanje u društveno tkivo – odzvanja kao snažna poruka čitave monografije.

Knjiga je namijenjena širokom krugu čitatelja – od studenata i istraživača socijalne gerontologije, zdravstvene njege i srodnih područja, preko donositelja političkih odluka, do stručnjaka koji rade sa starijim osobama i samih obitelji. Njezina jasnoća, dubina analize i fokus na praktične implikacije čine je izuzetno korisnim resursom za sve koji žele bolje razumjeti i poboljšati kvalitetu života starijih osoba u društvu. Sugestije za buduća istraživanja, uključujući longitudinalne studije, veće uzorke i mješovite metode, kao i potreba za razvojem edukativnih programa za obitelji i osoblje, dodatno naglašavaju vizionarski pristup autorica i urednica. Ovom monografijom, autorice su uspjele ne samo produbiti znanstveno razumijevanje problematike starenja, već i ponuditi konkretne smjernice za humaniji i djelotvorniji pristup skrbi za starije osobe.

Ivan Pokec

PhD student Socijalna gerontologija,
European Centre Maribor, Maribor